

CUPRINS

<i>Introducere</i>	7
Capitolul I. <i>Condițiile economice și social-politice în care a fost înființat Partidul Național Creștin</i>	13
1. Viața economică a României	14
2. Reflectarea dezvoltării economice pe planul vieții sociale	25
3. Viața politică în România în preajma creării Partidului Național Creștin	31
Capitolul al II-lea. <i>Crearea Partidului Național Creștin</i>	45
1. Liga Apărării Național Creștine și rolul ei în crearea Partidului Național Creștin	46
2. Partidul Național Agrar și orientarea sa politică	54
3. Crearea și organizarea Partidului Național Creștin	71
4. Structura organizatorică a Partidului Național Creștin	91
Capitolul al III-lea. <i>Ideologia și programul de activitatea al Partidului Național Creștin</i>	109
1. Ideologia Partidului Național Creștin	110
2. Programul de activitate al Partidului Național Creștin	130
Capitolul al IV-lea. <i>Activitatea Partidului Național Creștin – 1935-1938</i>	141
1. Lupta Partidului Național Creștin pentru preluarea puterii în stat	199
Capitolul al V-lea. <i>Guvernarea național-creștină</i>	229
1. Poziția partidelor politice față de guvernul Goga–Cuza	230
2. Curente și grupări în cadrul guvernului Goga	243

3. Încercările guvernului Goga de instaurare a unui regim politic de dreapta	248
4. Principalele coordonate ale politicii externe a guvernului național-creștin	274
5. Accentuarea crizei politice și demiterea guvernului Goga ...	292
<i>Încheiere</i>	319
<i>Anexe</i>	327
<i>Indice de nume</i>	351

Capitolul I

CONDIȚIILE ECONOMICE ȘI SOCIAL-POLITICE ÎN CARE A FOST ÎNFIINȚAT PARTIDULUI NAȚIONAL CREȘTIN

Perioada anilor 1930-1940 se înscrie în istoria patriei noastre ca una dintre cele mai complexe, atât prin transformările care au avut loc pe multiple planuri, cât și prin consecințele lor pentru regimul parlamentar. Analizând cu deosebită obiectivitate epoca anilor 1934-1938, pe planul vieții economice și social-politice a țării, ne propunem să insistăm asupra acestui moment când s-au produs o sumă de mutații în viața partidelor politice de dreapta, care au dus la ascensiunea grupărilor fasciste și profasciste în frunte cu Garda de Fier.

Ca o consecință firească, ca un reflex la această deplasare spre dreapta a unor partide politice burgheze, asistăm la un proces de radicalizare în cadrul unor partide și organizații, care atât sub conducerea unor lideri național-liberali, național-țărăniști, cât și social-democrați, se vor ridica la luptă, reușind pentru o perioadă de timp să oprească procesul de fascizare a țării.

Evenimentele interne și internaționale care au avut loc ne ajută în mare măsură să stabilim trăsăturile regimului politic care a dat naștere Partidului Național Creștin, locul lui în viața politică a țării și activitatea desfășurată pentru răspândirea ideilor sale programatice.

1. Viața economică a României

Făcând o analiză a dezvoltării noastre economice în această perioadă constatăm o dezvoltare continuă care ne ajută la atingerea celui mai înalt nivel al economiei interbelice românești. Acum asistăm la procesul destul de complex al concentrării capitalului și producției cu precădere într-o serie de ramuri ca: industria grea, extractivă și prelucrătoare, de constituire și consolidare a monopolurilor care vor juca un rol tot mai important în cadrul societății noastre.⁵

Față de perioada crizei din anii 1929-1933, când industria noastră era predominată de ramurile extractivă și a bunurilor de larg consum, în această etapă se găsește un câmp larg de activitate și de afirmare a unor ramuri noi, ca industria chimică, metalurgică, a materialelor de construcții, hârtiei, electrotehnicii, textilă etc.

Cu toate eforturile făcute de patronatul marii industrii și finanțelor, de guvernul liberar și, în ultimă instanță, de consiliile de administrație ale societăților pe acțiuni, direct interesate în dezvoltarea industriei, agricultura rămâne totuși pe primul loc, atât majoritatea produselor de export, cât și a veniturilor venind din această ramură. Politica „națională” a liberarilor de guvernământ nu a putut opri, și nici nu a dorit, penetrația capitalului străin care prin investiții raționale a reușit să contribuie la o mai sigură dezvoltare a industriei. În preajma celui de al Doilea Război Mondial, din totalul capitalului investit în societățile industriei, cel străin era în proporție de 38%, fapt ce demonstrează politica justă, realistă și națională a legislativului liberal.⁶

⁵ Constantin Argetoianu, *Pentru cei de mâine, amintire din vremea celor de ieri*, în „Monarhia de Hohenzollern văzută de contemporani”, Editura Politică, București, 1968, p. 423.

⁶ *Enciclopedia României*, vol. III, București, Imprimeria Națională, 1939.

Urmarea firească a procesului de concentrare a capitalului și a producției, apariția marilor societăți de monopol va duce, pe de o parte, la dezvoltarea economică, iar pe de altă parte, la creșterea rolului acestora în viața politică a țării. Dacă până în anul 1935 aveam o pondere însemnată a monopolurilor indigene, cu capital de peste un miliard de lei, după această dată majoritatea o formau cele cu un capital de zeci de miliarde de lei.⁷

Categorii de întreprinderi după mărimea capitalului	Cota parte în % între anii 1928-1936	Creșterea cu + scăderea cu – 1936 față de 1928
De la 1 la 100 milioane lei	0,10-0,07	–
De la 100 la 200 milioane lei	14,70-7,80	–
De la 200 la 500 milioane lei	11,60-16,30	+
De la 500 la 1 miliard lei	22,40-47,70	+
Peste 1 miliard de lei	24,30-47,90	+
TOTAL	100,00-100,00	+

Interesul manifestat de guvernul liberal, prezidat de Gheorghe Tătărescu, a dus la emiterea de noi legi ca cele din 4 aprilie 1934, 8 aprilie 1935, 8 aprilie 1936 și 12 noiembrie 1936, legi care urmăreau prelungirea termenului de aplicare a legii de încurajare industrială din 1912.⁸

Cu toate că legile protejau întreprinzătorii care foloseau materiile prime din agricultură și subsolul țării, se constată totuși o diversificare relativ restrânsă a folosirii resurselor indigene. Astfel, cunosc o creștere mai mare următoarele ramuri industriale:⁹

⁷ *Ibidem.*

⁸ Colecțiunea de legi și regulamente, Tomul XII, partea I, Imprimeria Centrală, București, 1935, p. 55; Tomul XIII, p. 22.

⁹ *Enciclopedia României*, vol. III, București, Imprimeria Națională, 1939.

Nr. crt.	Ramuri industriale	1929	1937
1.	Industria alimentară	28	34
2.	Industria hârtiei și artelor grafice	47	50
3.	Industria materialelor de construcții	56	57
4.	Industria electronică	51	59
5.	Industria ceramică	61	64

Efectele încurajării industriale promovate de liberali în această perioadă s-au putut observa asupra prețurilor. Astfel, putând fixa prețurile pe piața internă cu mult peste cele în vigoare pe plan internațional, legile liberale au încercat o protejare a industriei autohtone. În anul 1935, prețul produselor metalurgice pe piața românească era mai ridicat cu 220% decât pe piața belgiană.¹⁰

Măsurile luate, urmând accelerarea ritmului de dezvoltare în special în industrie – cu precădere în cea de război –, își arătau și rezultatele negative, ca urmare a dependenței noastre economice față de marile puteri industrializate, totuși, pericolul de război care se manifesta pe plan internațional, urmare a politicii revizioniste promovate de unele țări vecine, determină unele personalități ale vieții politice să facă presiuni asupra guvernului pentru extinderea industriei de echipament și armament.¹¹

Începând cu anul 1934, Consiliul de Miniștri acceptă problema studierii înarmării noastre, iar unele uzine, ca cele de la Copșa Mică și Cugir, se reprofilează pe armament.

În 1935, se trece la fixarea unui buget destinat apărării de două miliarde lei. Până la expirarea mandatului său, guvernul

¹⁰ A XXI-a Adunare generală a Uniunii Camerelor de Comerț și Industrie, București, 1937, p. 112.

¹¹ V.N. Madgearu, *Evoluția economiei românești*, București, Impri-
meria Națională, 1934, p. 231.

liberal s-a văzut silit să suplimenteze suma, ajungându-se la 19 miliarde de lei datorită situației internaționale deosebit de încordate, cu precădere a politicii revizioniste promovate de unii vecini.

Între anii 1934-1935, se fac eforturi pentru a depăși starea în care se găsea agricultura, a efectelor negative manifestate încă din timpul crizei economice mondiale. Menținerea marilor proprietăți (în realitate, ele fuseseră lichidate prin reforma agrară din 1921 realizată sub domnia regelui Ferdinand) care dețineau suprafețe între 100 și 500 ha¹² permitea o gospodărire rațională și modernă a pământului arabil. Proprietățile care depășeau suprafața de 1400 ha, teren arabil care ar fi permis o exploatare științifică, nu dispuneau de capitalul necesar și erau foarte reduse ca număr.¹³ Situația cea mai grea o aveau gospodăriile țărănești, diferențiate ca suprafață de teren agricol și a datoriilor contractate de bănci¹⁴. Astfel, ca urmare a legii din aprilie 1934, guvernul liberal dispune reducerea datoriilor debitorilor agricoli cu 50%, permițând refacerea economică a gospodăriilor țărănești.

În scopuri similare, s-au înscris în bugetul țării pentru Ministerul Domeniilor și Agriculturii suma de 64 milioane lei, redusă totuși față de nevoile agriculturii noastre.¹⁵

În ceea ce privește dinamica producției agricole, dominată de cultura porumbului și grâului, ies în relief oscilațiile, de la un an

¹² Statele capitaliste moderne aveau în agricultură ferme cu suprafețe care variau ca mărime între 100 și 500 ha și nici pe departe nu erau considerate „mari proprietăți”. Astfel, în perioada postbelică, regimul comunist a generalizat termenul pentru a demonstra, în baza materialismului dialectic și istoric al experienței sovietice, că sistemul exploatării „moșierești” a țăranimii este greșit și a evidenția beneficiile colectivismului agricol.

¹³ *Ibidem*, p. 142.

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ I. Voiculescu și I.T. Hagi, *Opera guvernului liberal 1933-1937*, Editura Apolo, București, 1937, p. 162.

agricol la altul, al producției la hectar, care se reflectă în volumul total al recoltelor. Din suprafața agricolă a țării plantele ocupau următoarele suprafețe:¹⁶

Anii	Grâu	Porumb	Orz	Ovăz	Secară	Cartofi	Floarea soarelui
1934	23,0	37,3	13,1	6,2	2,8	1,5	1,5
1938	28,3	36,3	9,0	4,7	3,4	1,5	1,4

O altă caracteristică pentru agricultura noastră o forma prețul scăzut al produselor agricole, sub nivelul anului 1929, în timp ce prețul produselor cumpărate de țărani erau la nivelul anului 1929.

În ce privește valoarea producției agricole constatăm creșteri în această perioadă de la 73,7 miliarde lei în 1934, la 82,9 miliarde lei în 1935, iar în anul următor la 101,4 miliarde lei. Totuși, aceste creșteri sunt la nivelul anului 1929, când era de 139 miliarde lei.¹⁷

Valoarea producției agricole

Anii	Vegetală	Animală	Total
1929	91,90	47,60	139,50
1934	49,70	24,00	73,70
1935	56,10	26,80	82,90
1936	72,00	29,40	104,40
1937	72,00	31,70	104,60

Rezultatele de mai sus ne permit o serie de concluzii referitoare la această stare de lucruri. În primul rând, se constată o continuare a crizei economice în agricultură, între anii 1934-1938, în plină etapă de înflorire economică a țării noastre. În al doilea

¹⁶ Virgil N. Magiaru, *op. cit.*, p. 266.

¹⁷ *Ibidem*, p. 267.

rând, se ajunge la accentuarea neînțelegerilor dintre țărani și băncile creditoare. În al treilea rând, dacă mica gospodărie țărănească era amenințată de datoriile față de bănci, în schimb, proprietățile de peste 50 ha care mai dispuneau de resurse continuau să beneficieze, din partea statului, de unele facilități. În sfârșit, se observă și fenomenul stratificării țăranimii ca urmare a situației dificile a multora care n-au putut să-și revină după marea criză economică și, încălcând prevederile legii de împrumut din 1921, s-au înstrăinat pământurile, rămânând într-o situație precară.¹⁸ Astfel, începând cu anul 1935, apar țărani fără pământ, iar numărul debitorilor era destul de ridicat, suma datorată fiind de circa 53 miliarde lei, sumă ce va fi diminuată față de bănci în două etape: cu 50%, în timpul guvernării liberal-tătăresciene și 50% a celei național-creștine.

Analizând această stare de lucruri ne vine ușor să înțelegem de ce o parte a țăranimii se va lăsa ușor atrasă de propaganda legionarilor, care veneau atât cu lozinca „omul și pogonul” sau „suprimarea exploatarei omului de către om”¹⁹, cât și a național-creștinilor²⁰. Bineînțeles că la aceste metode apelau și alte formațiuni politice, reforma agrară fiind metoda pe care o puteau folosi cu succes atunci când aveau nevoie de voturile țăranimii.

Dinamica economiei noastre naționale pentru această etapă este reprezentată în mod elocvent de politica investițiilor promovate de guvernarea liberală a lui Gh. Tătărescu. În cadrul investițiilor, cele din industrie au fost favorizate de prevederile legilor protecționiste. Dintre măsurile aplicate reținem cea a contingentării importurilor și instituirea de bariere vamale pentru unele produse

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ Aron Petric, *Cu privire la periodizarea fascismului în România*, Editura Politică, București, 1971, p. 45.

²⁰ Arhivele Naționale București, fond Casa regală, dosar nr. 42/1937.

de import care se puteau fabrica la noi, fiind reduse la importul de materii prime, de mașini, instalații etc.

Aceste mari avantaje acordate de stat se aplicau diferențiat, întreprinderile fiind împărțite în trei categorii:

- a) Industrii indispensabile (cele economice care produceau pentru apărarea națională);
- b) Industrii utile (cele care produceau pentru apărarea națională);
- c) Industrii dispensabile (cele care foloseau materii prime de import).²¹

În 1938, capitalurile investite în industrie au ajuns la 72,5% din totalul societăților anonime. Pe ramuri, cele mai importante investiții care se fac până în 1935 – investiții relative reduse – sunt în industria electrotehnică, textilă, chimică, alimentară și metalurgică. Sfârșitul acestei perioade găsește o creștere a investițiilor în industria metalurgică și cea textilă, concomitent cu creșterea investițiilor statului, ca și a comenzilor pentru război.

În privința investițiilor, cu toate efectele crizei din anii 1929-1933 și a continuării crizei agrare dintre anii 1934-1938, se constată o sporire a înzestrării agriculturii cu inventar agricol de tehnică superioară. Criza agrară de care aminteam mai sus este reprezentată de faptul că de această înzestrare cu inventar agricol cu tehnică mai înaltă beneficiau cu precădere proprietățile mai bine organizate, în timp ce gospodăriile cu pământ mai puțin foloseau în continuare utilaje agricole învechite și acelea închiriate.²²

S-au făcut eforturi, în această etapă, pentru o însănătoșire a finanțelor statului. În anul 1934, statul datora pe piața internă, sub

²¹ Victor Slăvescu, *La situation de la Roumanie et sa capacité de paiement*, București, 1934, p. 15.

²² Virgil Madgearu, *Evoluția economiei românești*, București, Impri-
meria Națională, 1940, p. 38.